

**СЪЗДАВАНЕ НА ЮЖНОАФРИКАНСКИЯ СЪЮЗ (ЮАС):
ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА КОЛОНИАЛНИТЕ ПОТИСНИЧЕСКИ
ПРАКТИКИ И РАЗДЕЛЕНИЕТО МЕЖДУ АФРИКАНЕРИ И
БРИТАНЦИ**

Димитър Любомиров Керанов,

докторант, програма „Политология“

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

dimitar.keranov@vfu.bg

***Резюме:** Настоящата статия разглежда създаването на Южноафриканския съюз и сегрегационните закони в него. Фокусът е върху съперничеството между африканери и британци вътре в Съюза, довело до обединение на африканерите, идването им на власт през 1948-ма година и въвеждането на апартейда.*

***Ключови думи:** Южна Африка, африканери, британци, сегрегация, апартейд*

**ESTABLISHMENT OF THE UNION OF SOUTH AFRICA:
CONTINUATION OF THE COLONIAL OPPRESSION PRACTICES AND
THE DIVISION BETWEEN THE AFRIKANERS AND THE BRITISH**

Dimitar Lyubomirov Keranov,

PhD candidate

Varna Free University „Chernorizets Hrabar“

dimitar.keranov@vfu.bg

***Abstract:** This article looks at the establishment of the Union of South Africa and the segregation laws in it. The focus is on the rivalry between the Afrikaners*

and the British inside the Union, which led to the consolidation of the Afrikaners, their ascension to power in 1948 and the introduction of apartheid.

Keywords: *South Africa, Afrikaners, British, segregation, apartheid*

Въведение

Република Южна Африка е бивша расистка олигархия и обект на изследвания от политолози и историци във връзка със системата апартейд, действала в страната до началото на 90-те години. Малко известен е фактът, че тази система е резултат от едно продължително и целенасочено развитие на сегрегационни порядки, започнало много по-рано от 1948-ма година.

Целта на тази статия е да разгледа сегрегационните закони в Южноафриканския съюз (държавата-предшественик на Република Южна Африка), в контекста на съперничеството между африканери и британци за власт в страната. Това е от значение, защото се изяснява причината за идването на власт на Даниел Малан и въвеждането на апартейда. Разглежданият период обхваща годините 1910 – 1948, но се коментират накратко и предходни събития, маркирали разделението между холандци / африканери и британци – то е основополагащо за политическото обединение на африканерите и създаването на апартейда.

Под наименованието „британци“ се има предвид жители на ЮАС от британски произход (терминът се употребява в този смисъл от началото на глава *Южноафриканския съюз: съжителство и потисничество*).

Под наименованието „африканери“ се има предвид жители на ЮАС от преимуществено холандски произход. Терминът се употребява в този смисъл от началото на глава *Южноафриканския съюз: съжителство и потисничество*.

Наименованията „не-белокожи“ и „белокожи“, „местни“, „чернокожи“, „цветнокожи“ се използват с цел обясняването на исторически събития, специфични за Южна Африка и не носят расистки, ксенофобски или други негативни и обидни конотации.

От връзките на първите белокожи колонизатори с роби от други раси се появява нова, смесена група – тази на цветнокожите (Serton P. 1955).

Нека да се вземе под внимание, че най-голямата група не-белокожи в ЮАС са чернокожите. Следователно, употребата на този термин визира преимуществено чернокожите.

Колонизация

Първият европейец, достигнал и де факто открил бреговете на южна Африка е португалският мореплавател и изследовател Бартоломеу Диаш – през 1487-та година (Gervais-Lambony 2013, 36).

Първият западноевропейец-колонизатор става холандецът Ян ван Рибек. През 1652-ра година той създава холандска станция (Speitkamp 2009; Coquerel 1992).

На територията тогава живеели така наречените народи койсан с численост от около 50 000 души. В югоизточната част на континента пък живеели чернокожите народи банту (например зулуси, кхоса и сото), които влизат много по-късно (минимум 100 години) в контакт с европейците, които постепенно навлизат навътре в континента (Lafargue 2005, 22–27).

Холандците с годините разширяват владенията си, а местното население използват като евтина работна ръка, заграбвайки земята му. През следващите години в станцията се заселват още холандци, немци и французи (Ross 2008).

През 1713-та година по-голямата част от койсан измира вследствие на епидемия от едра шарка (Giliomee 2004, 16). Тази болест бива пренесена от Европа, и по тази причина те нямат имунитет срещу нея. Останалата част от койсан с течение на времето започва да работи за холандците по техните ферми (Dante Barone Bullerjahn, 150). Ако пък се противели на експанзията, то тогава били избивани от специални отряди, известни като командо (Ross 2008, 23).

До ден днешен на територията на РЮА и на някои съседни държави има оцелели потомци на койсан, които обаче наброяват само няколко хиляди души (Pabst 2008, 22).

Междувременно, в резултат на експанзията навътре в континента, европейските заселници се сблъскват за първи път и с банту-народите – конкретно с кхоса. Това води до серия от ожесточени сблъсъци, които продължават от 1779 г. до 1879-та година (Coquerel 1992, 23).

В началото на 1800-те холандската държава вече е в заета си и не може да защитава владенията си в Европа, а камо ли в Африка. Затова Великобритания се възползва от този факт и завзема холандската (Капска) колония, получавайки достъп до територия от стратегическо значение в международната търговия (Lafargue 2005). С това обаче се заражда и враждата между британци и холандци.

Холандците започват да се преселват на изток и създават свои нови държави, защото искат да са независими от британците. Тези държави носят наименованията Южноафриканска република, Оранжева свободна държава и Натал.

Британците воюват с новите държави:

Южноафриканската република (Zuid-Afrikaansche Republiek, да не се бърка със сегашната държава РЮА) се създава в резултат на подписано примирие между холандците и британците през 1881-ва година във война,

известна като Първа война за свобода (Eerste Vryheidsoorlog). Тази война дава независимост на новата държава, но все пак под британска доминация (Lugan 2010, 247).

Недълго след това се стига до Втората война за свобода (Tweede Vryheidsoorlog), траеща от 1899-та до 1902-ра година. Понякога тя се описва като Южноафриканската война.

Войната бива започната от холандците от Южноафриканската република и Оранжевата свободна държава, които разглеждат своето нападение като шанс да завладеят територии от британската Капска колония, пък и смятат, че така или иначе по някое време британците ще ги атакуват, затова е по-добре те да нападнат първи. Въпреки че британската армия е по-силна, холандските отряди (командо) са много мобилни и се бият в режим на партизанска война на огромни територии. Така британската армия не може да победи окончателно холандците и да контролира такива големи територии, и често губи сражения. Затова британците прибегват до тотално унищожаване на холандските ферми и добитък (а с това и на препитанието им), пленяване на мъже, жени и деца, и изпращането им в концентрационни лагери. В тези лагери умират 30 000 холандци, от общо над 110 000 затворени в 40 лагера. Допълнително има 60 лагера за чернокожи. Поради тази причина, холандските ръководители решават да се предадат, защото в противен случай нацията им би могла да бъде тотално унищожена и държавите им сринати. Така Южноафриканската война завършва с британска победа (Stapleton 2010, 88–107; Preston 1995). Холандските държави (Южноафриканска република и Оранжева свободна държава) са анексирани от британците и по този начин превърнати в техни колонии (Fairbridge 1954). Що се касае до Натал – тя е анексирана от британските войски още през 1843-та година (Shillington 2012, 277).

Важно е да се направи уточнението, че с течение на времето холандците развиват нова национална идентичност, а холандският език също претърпява

някои промени. Те започват да разглеждат себе си като африканери, а езика си наричат африканс. Това произлиза от факта, че те вече започват да се смятат за африканци, откъдето произлиза и наименованието на новите им национално самосъзнание и език. Думата *Afrikaner* буквално означава „африканец“, а *Afrikaans* означава „африкански“. Имиграцията на други западноевропейци също способства възникването на тези нови нация и език.

При създаването на ЮАС наличието на африканерска национална идентичност (развила се от холандската) е факт.

Южноафриканския съюз: съжителство и потисничество

На 31.05.1910 г. официално се създава Южноафриканският съюз (*Union of South Africa / Unie van Zuid-Afrika*), обединявайки британската Капска колония и победените държави на африканерите. Създаването на голямо държавно обединение в региона под британски контрол е отдавнашна цел на британците. Избрани са две столици – Кейптаун като законодателна столица, а Претория – като административна. За първи губернатор е назначен Хърбърт Гладстоун, а първи премиер е генерал Луи Бота. Новата държава е подчинена на Лондон (Fairbridge 1954). Тоест, ЮАС не е напълно независима държава. Той е доминион на Британската общност – това означава, че ЮАС е независим на ниво вътрешни работи, но на ниво външни работи е подчинен на Лондон. Съюзът получава независимост и равнопоставеност с Великобритания чак през 1934-та година, но остава член на Общността. Британският крал е формално част от политическата система на ЮАС (Крал-Народно Събрание-Сенат), но той трябва да съгласува действията си с южноафриканските министри (Serton P. 1955, 91–93). Генерал Луи Бота е африканерски пълководец, сражавал се срещу британците по време на

Южноафриканската война. Застъпвал се е в обединението на африканери и британци в Съюза (Spies 1991).

При създаването на ЮАС, протестите (под формата на резолюция) на не-белокожото население относно тяхното неучастие в процеса и несъблюдаването на техните права и интереси биват игнорирани от Лондон (Kramer 2001, 34–35).

Официалните езици в ЮАС са холандски и английски (Kramer 2001, 34). Холандският после официално е заменен с африканс, тъй като по това време вече разликата между говоримия африканс и стандартния холандски е голяма – холандският вече се е бил превърнал само в писмен, административен език, който на практика африканерите не употребяват. Африканс е резултатът от еволюцията на холандския език от 17-ти век в условията на отдалеченост от държавата-майка в Европа. Затова като словесен запас той може да се разглежда като холандски, но като произношение и морфология е доста различен (Botha and Burger 1940, 1–4).

В Съюза съдбата на не-белокожите се решава централизирано от така наречен министър по местните въпроси (Serton P. 1955). Този министър е белокож.

В Южноафриканския съюз са въведени множество закони, които целенасочено свеждат всички не-белокожи до подчинено положение. Най-важните такива закони са:

- Закон за мините и труда - ЗМТ (Mines and Works Act / Wet op Myne en Bedrywe) от 1911 г.
- Закон за регулиране труда на местното население – ЗРТМН (Native Labour Regulation Act / Naturellearbeid Regelingswet) от 1911 г.
- Закон за земята на местното население - ЗЗМН (Natives Land Act / Wet op Naturellengrondgebied) от 1913 г.

- Закон за местното население в градските райони – ЗМНГР (Natives (Urban Areas) Act / Naturellen (Stadsgebieden) Wet) от 1923 г.
- Закон за заплатите – ЗП (Wages act / Loonwet) от 1925 г.
- Закон за националността и флагите в Съюза – ЗНФС (Union Nationality and Flag Act / Unie Nasionaliteit en Vlaewet) от 1927 г.
- Закон за право на глас на жените– ЗПГЖ (Women’s Enfranchisement Act / Vrouestemreg Wet) от 1930 г.

Законът за мините и труда (ЗМТ) от 1911 г. забранява на чернокожите достъп до висококвалифицираните работни места по мините, като ги запазва за белокожите (Clark and Worger 2016, 21).

Законът за регулиране на труда на местното население (ЗРТМН) от 1911 г. гласи, че чернокожите не могат да влизат и да пребивават в градските райони (резервирани за белокожите), за по-дълго от 3 дена, освен ако нямат валидно разрешение за работа (Landis 1957, 47). Нужно е да се подчертае, че система на паспортен контрол (т.е. задължението за носене на специални паспорти / разрешения от стана на чернокожите) частично съществува отдавна в Капската колония, но в ЮАС започва да важи всеобхватно (Daye 2004, 26).

Законът за земята на местното население (ЗЗМТ) от 1913 г. гласи, че чернокожите имат право да притежават земя на само 7% от територията на ЮАС (Clark and Worger 2016, 21). Останалата част, по подразбиране, е запазена за белокожите. Това на практика прокарва възможност тези 7% да са функционират като резервати за чернокожи. Законът за тръст и земя на местното население (ЗТЗМН- Native Trust and Land Act / Natureltrust en - grondwet) от 1936 г. увеличава процентите до почти 13 (Landis 1961, 18).

Законът за местното население в градските райони (ЗМНГР) от 1923 г. на практика забранява на чернокожите да се намират в градските райони - т.е. районите, отредени за белокожите (Worden 2012, 49).

Законът за заплатите (ЗП) от 1925 г. дава възможност за дискриминация на базата на расата и резервиране на някои работни места само за белокожи (Jordaan and Ukpere 2011, 1094–1095).

Законът за националността и флагите в Съюза (ЗНФС) от 1927 г. забранява на индийците да стават граждани на ЮАС (Pillay 2019, 79). В ЮАС живее компактна индийска общност. Индийците пристигат като работници за захарните плантации към 1860 г., като броят им бързо се увеличава до над 10 000 само за 20 години. Те също страдат от липса на права в ЮАС, както всички не-белокожи (Preston 1995).

Законът за право на глас на жените (ЗПГЖ) от 1930 г. дава право на глас само на белокожите жени (вместо например на всички жени), тъй като по това време жените все още нямат право да гласуват (Fernandes 2015, 187). Към това може да се добави, че никой освен белокожите мъже няма право да гласува в ЮАС така или иначе до приемането на ЗПГЖ, с изключение на една малка част от не-белокожите в Капската провинция (бившата Капска колония). Формално те имат право да гласуват, ако отговарят на специални критерии. Това им право първоначално е дадено по времето на британското управление и запазено при създаването на ЮАС, но на няколко пъти е ограничавано докато през 1936 г. бива отнето окончателно (Giliomee and Mbenga 2007; Clark and Worger 2016). Формалността на това право се заключава в това, че чрез постоянните ограничения и завишаване на критериите в крайна сметка се цели не-белокожите гласоподаватели в тази провинция никога да не могат да имат реално влияние върху изборите. Това също е линия на разделение между африканери и британци в ЮАС, тъй като африканерите не желаят такова право въобще да съществува или да се разпространи и до другите провинции.

Важно уточнение е, че под „местни“ – „natives / naturellen“, законотворците в ЮАС имат предвид също и цветнокожите.

Гореспоменатите закони са продължение на отдавна съществуващите колониални потиснически практики и закони, които са в сила под една или друга форма във всички четири колонии, влезли в състава на ЮАС.

Тези дискриминационни закони логично водят до обедините на подтиснатите в организацията АНК (Африкански национален конгрес) през 1912-та година (Haski 1987).

Разделението между африканери и британци като прелюдия към апартейда

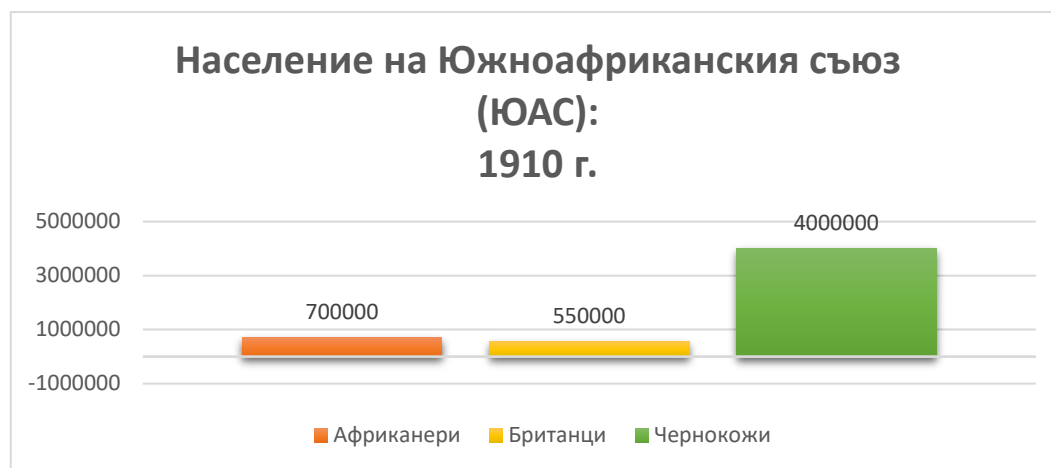
Междувременно, нетърпимостта и разделението между африканери и британци в ЮАС се ожесточава.

Сред африканерите това води до мобилизационни процеси, които само в рамките на няколко десетилетия ще достигнат своя апогей, изразен като овладяването на пълната власт в ЮАС от африканерски националисти. Мобилизационните процеси вътре в африканерската нация могат да се подредят и обяснят по следния начин:

Тъй като африканерите губят войните срещу британците и така техните републики стават част от Южноафриканския съюз под британски контрол, те смятат, че са подтиснати и в позиция на победени. Към това може да се добави и дълбокото унижение и неприязън, които предизвиква споменът за концентрационните лагери.

Икономическото състояние на африканерите в ЮАС може да бъде описано като тежко (сравнено с това на британците). То намира изражение най-вече в широко разпространената мизерия сред тях – около 300 000 африканери могат да бъдат охарактеризирани като много бедни, най-вече заради

опустошенията от войната с британците (Goldberg 1985, 126). На други места се срещат различни изчисления - че от около 1 200 000 белокожи, повечето от които африканери, през 30-те години на 20-ти век около половината могат да бъдат определени като много бедни (Żukowski 2016, 18–19).

*Изображение 1: Население на Южноафриканския съюз (ЮАС): 1910 г.
Източник: Giliomee, H., Die Afrikaners. 'n Biografie. Kaapstad: Tafelberg, 2004, 257.*

Повечето африканери са земеделци, докато всички крупни бизнеси и сектори като финанси, производство и въобще практически цялата икономика на ЮАС са в британски ръце (Giliomee 2004, 496). Това също подсилва чувството за незначителност и подтисничество у африканерската нация като цяло.

За много африканери самото присъствие на британски елементи и свързаност с Лондон (членство в Британската общност, Британския крал и т.н.) е приемана като знак на зависимост и тези сантименти изиграват голяма роля при политическото обединение на африканерската нация в посока национализъм.

Усещането за подчинение към Лондон се проявява също чрез участието на ЮАС в Първата световна война срещу Германия и Германска Югозападна Африка съответно.

ЮАС напада и превзема ГЮА, а след края на войната получава мандат на Лигата на нациите (по-късно ООН) за администриране на държавата. Много от африканерите не са съгласни с войната срещу Германия, което води до бунтове (конкретно африканерски бунт през 1914 г.) и дезертъорство, например на висши африканерски офицери. ЮАС участва също така във Втората световна война на страната на Съюзниците, като се наблюдава разделение – една част от населението подкрепя Германия, а друга - Великобритания (Davenport and Saunders 2000).

На политическата сцена в страната разделието също е голямо, като южноафриканските политици често сменят вижданията си и политическите си формации.

От едната страна са африканерските политици Луи Бота (премиер до 1919 г.) и Ян С്മътс (премиер 1919-1924 г. и 1939-1948 г., възпитаник на Кеймбриджкия университет) и тяхната Южноафриканска партия (ЮП), създадена през 1910-та година. Въпреки че те са се били срещу британците във войните, предшестващи създаването на ЮАС, двамата застъпват про-британски позиции след 1910 г. и смятат, че британци и африканери трябва да са обединени (Welsh 2000; Giliomee and Mbenga 2007). Джеймс Херцог, африканерски генерал с боен опит срещу британците по време на Южноафриканската война, премиер на ЮАС в периода 1924 – 1939 г., е против сближаването между британци и африканери, затова той създава Националната партия (НП) през 1914-та година. Все пак, в по-късната история на ЮАС (през 1934 г.), двете споменати партии се обединяват в обща партия – Обединената партия (ОП). Това обединение не се харесва на Даниел Малан (дотогава част от партията на Херцог), който се отцепва и създава своя партия – Чиста национална партия (ЧНП) през 1935-та година. Херцог по-късно пък отново се обединява с Малан, защото не е съгласен ЮАС да участва

във Втората световна война на страната на Лондон, но двамата после отново влизат в конфликт и Херцог напуска партията (Spies 1991; Stadler 1991; Murray and Stadler 1991).

За Малан, като африканерски националист, е от първостепенно значение африканерите да управляват сами страната на всяка цена, т.е. той не желае да дели властта с британците по никакъв начин, нито страната да е част от Британската общност – цялата власт и привилегии трябва да са за африканерите. Националистическата реторика успява да убеди болшинството от електората, че конкурентните африканерски политици с годините променят настройките си към про-британски и / или не защитават достатъчно интересите на африканерската нация.

Най-вече става въпрос за Смътс. Той например е окарикуриран като проводник на британските интереси в пресата на африканс (Mulholland 1997).

Имайки предвид гореспоменатото икономическо състояние на африканерите, травмите от войните с британците (и по-рано завладяването на Капската колония), участието на ЮАС в световните войни на страната на Великобритания, националистическото говорене на Малан и неговата партия дават резултат и се възприемат.

Сред африканерите по онова време започва да се разпространява идеята за така наречения народен капитализъм (volkskapitalisme) като изход от тежката икономическа ситуация на африканерската нация. Единственият начин за това е обединението на всички африканери както културно, така и финансово, като крайната цел е вземането на властта. Само ако африканерите са на власт в ЮАС, само тогава може да се имплементира идеята за народен капитализъм. В тази връзка се създават множество организации и сдружения, работещи в тази насока, както споменава Голдбърг (Goldberg 1985):

- Федерация на африканерските културни обединения – ФАКО (Federasie van Afrikaanse Kultuurverenigings - FAK)

- Федерални народни инвестиции – ФНИ (Federale Volksbelegings - FVB)

- Южноафриканска национална животозастрахователна компания – ЮАНЖЗК (Suid-Afrikaanse Nasionale Lewens Assuransie Maatskappy - SANLAM)

- Южноафриканска национална тръстова и застрахователна компания - ЮАНТЗК (Suid-Afrikaanse Nasionale Trust en Assuransie Maatskappy - SANTAM)

- Лига за спасение – ЛС (Reddingsdaadbond - RDB)

- Африканерско братство – АБ (Afrikaner Broederbond - AB)

Това обединение на африканерския народ се оказва успешно (от тяхна гледна точка), кулминирайки с идването на власт на африканерските националисти след проведени парламентарни избори през 1948-та година, които са спечелени от Даниел Малан и неговата партия. Тоест, гореспоменатите организации и сдружения работят в полза на африканерския национализъм (вкл. идеята за народен капитализъм) и са в близки отношения с Малан и партията му.

В контекста на изборите, често пропускан детайл е, че Малан и предвожданата от него партия (преименувана междуременно в Новообединена национална партия - ННП) се коалират с малката Африканерската партия (АП). След това се обединяват под името Национална партия (Lugan 2010).

Важно е да се подчертае, че африканерски националисти не идват на власт за пръв път през 1948-ма година.

Африканерски националисти идват на власт за пръв път през 1924 г., когато изборите печели Херцог със своята партия, но управлява в коалиция с „британската“ Работническа партия (Labour Party / Arbeidersparty). Важно постижение за африканерското общество по времето на Херцог е въвеждането на африканс като официален език (Murray and Stadler 1991).

Разликата между 1924 г. и 1948 г. е, че Малан изповядва краен африканерски национализъм - с подчертан анти-британски елемент, докато други африканерски националисти и управленци в ЮАС (от Бота, през Херцог, до С്മътс) по време на своите политически кариери изначално са или по-късно започват да са компромисно настроени към британския елемент. Така тук става въпрос и за борба за власт вътре на африканерската политическа сцена. Наблюдава се постепенното приемане на все по-националистически и анти-британски идеи у африканерското общество с течение на времето (вследствие на гореспоменатото икономическо състояние на африканерите, травмите от войните с британците, участието на ЮАС в световните войни на страната на Великобритания, зависимостта от Лондон като цяло). Правителството на Малан е първото изцяло африканерско правителство в историята на страната.

Следва да се подчертае, че сегрегационните закони, насочени към небелокожото население са имплементирани от всички партии последователно – независимо кой е начело на ЮАС. Това се вижда гореизброените закони, които са приети по времето на различни управляващи и свидетелстват за вродено чувство на превъзходство и расистки убеждения у белокожото население.

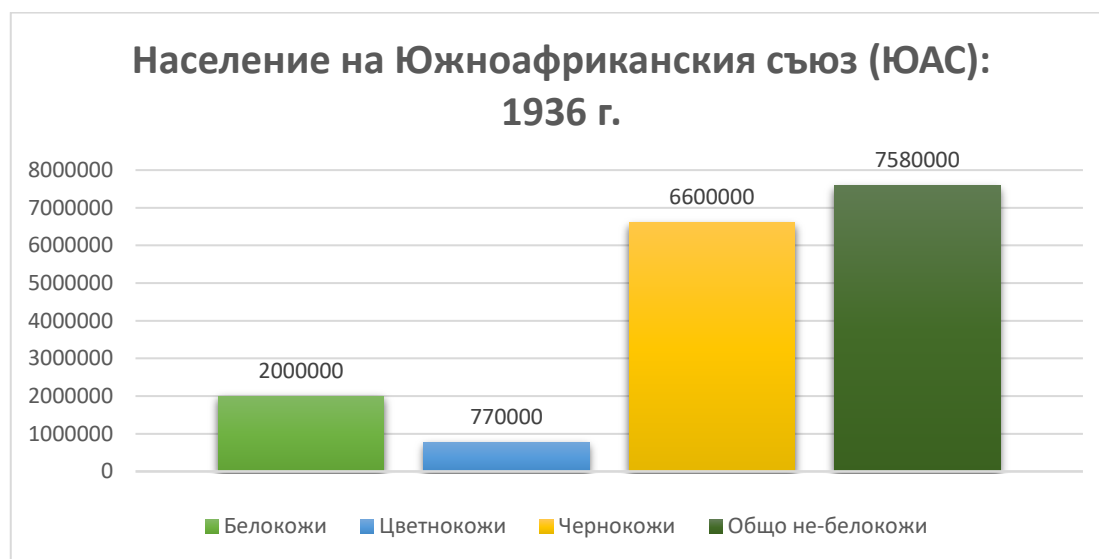
Подобни расистки разбирания са разпространени и вкоренени дори сред (и чрез) южноафриканските историци от векове. Достатъчно е например да се разгледа начина, по който Тийл описва койсаните - като „диваци“, „джуджета“, чийто „способности за разсъждение са дефицитни“. По-нататък в своите разсъждения той продължава да окарикатурява, споменавайки, че „от

гледна точка на европейците няма по-непривлекателен народ никъде по света“, след което добавя, че имали способности за мислене като на шест годишни европейски деца (Theal 1897, 1–3).

И британци, и африканери в нито един момент не планират да делят страната и политическата власт с не-белокожите. Тоест, разделението в Южна Африка е двойно – между британци и африканери, но между белокожи и не-белокожи.

Затова Малан и неговата Национална партия инструментализират и двете разделения, с цел идването си на власт.

Те обещава защита от „черната опасност“ (die swart gevaar), както те се изразяват. Конкретно става въпрос за предложение на Съмтс не-белокожите да получат някои облекчения – например да могат да живеят в градските райони (Natrass 2018). Този страх лесно се инструментализира за политически цели, тъй като още през 1936 г. белокожите са малцинството в ЮАС:

Изображение 2: Население на Южноафриканския съюз (ЮАС): 1936 г.
Източник: Broekman, J.H., Taalverhoudingen in Zuid-Afrika. Brugge: Wiek Op, 1942, 44.

Политиката на апартейд, която официално се налага след националистическата победа на Малан през 1948 г. се базира на ожесточаването на вече отдавна съществуващи дискриминационни порядки, на които е дадено ново име. Апартейд идва от думата *apartheid* на африканс, която означава „разделност“ или „отделеност“. По наименованието се разбира, че става въпрос за система, в която различните раси в страната живеят отделени едни от други. На практика това означава обаче, че белокожите, в частност африканерите, управляват страната и се ползват от различни законово утвърдени привилегии.

Употребата на термина циментира Сауер преди изборите през 1948 г. за употреба от Малан, като се заляга на принципа на разделението между расите (Davenport and Saunders 2000, 373–374). Идеолозите на апартейда аргументират, че той е в интерес на всички, с цел минимизиране на конфликтите между расите (Dubow 1995). Това е цинична формулировка, целяща рационализиране на системата и прикриване на нейната истинска същност, спомената в предишния абзац.

Една от най-добрите дефиниции е тази на политолога Джейми Фрю, който разглежда апартейда като „системна правна структура, която разделяла южноафриканците на расови групи, легитимирала неравномерното разпределение на южноафриканските икономически, социални и политически ресурси в зависимост от тези расови категории, и систематизирала бялата експлоатация на тези южноафриканци, окачествени като африканци, индийци или цветнокожи. Законите на апартейда са били опити на могъщи бели да измислят решения за това, което те виждали като проблеми на расовото съжителство. Във всеки един от актовете на социално инженерство на апартейда е имплицитна метафизика, която постулирала централната важност на групите, специфично расовите групи, при

прогнозирането на качествата, способностите и поведението на личностите“ (Frueh 2003, 41).

Заклучение

В заключение може да се твърди, че историята на Южноафриканския съюз е белязана от две явления – разделението между британци и африканери и между белокожи и не-белокожи (и потискането на последните).

Още със своето стъпване на южния бряг на Африка, европейците преследват последователна политика на разширяване на своите владения, за сметка на местното население.

Създаването на ЮАС става в сянката на британско-африканерското съперничество за политическа власт и контрол над територии и ресурси. Не-белокожото население и неговите интереси въобще не са на дневен ред, като те са лишени от права. Държавата се управлява от белокожи. Следователно, междуособните политически битки за надмощие в ЮАС са в лагера на белокожите.

В крайна сметка, африканерските националисти на Малан успяват да поемат тоталния контрол над държавата през 1948-ма година. Дори и в групата на африканерите няма пълно единство в исторически план – африканерски лидери на ЮАС като например Смитс не са толкова враждебно настроени към британския елемент, но не успяват да убедят електората в правотата на своите идеи.

Анти-британският сантимент е решаваща мобилизационна сила у африканерското общество в ЮАС (с ясно проследима история на съперничество и разделение още от 1800-те години). Тази мобилизация води до въвеждането на апартейда и ожесточаването на вече съществуващи колониални потиснически практики и расистки сегрегационни порядки.

Важно е да се осмисли и коментира тази част от южноафриканската история от гледна точка на настоящето – „историята би била непотребна, ако няма връзка с настоящето“ (Smilkov 2007, 3).

И ако съпротивата в рамките на ЮАС от страна на потиснатите първоначално е неуспешна, то множеството неправди по-това време са катализатор за създаването организацията АНК и първи наченки на съпротива. Тази съпротива, предвождана от АНК, в крайна сметка ще доведе до демократизация в Южна Африка и коригиране на историческата несправедливост спрямо репресираните народи в страната.

Списък на използваните абривиатури

АБ - Африканерско братство (Afrikaner Broederbond - AB)

АНК – Африкански национален конгрес (African National Congress - ANC)

АП - Африканерската партия (Afrikanerparty - AP)

ГЮА – Германска Югозападна Африка (Deutsch-Südwestafrika)

ЗЗМН - Закон за земята на местното население (Natives Land Act / Wet op Naturelengrondgebied)

ЗМНГР - Закон за местното население в градските райони (Natives (Urban Areas) Act / Naturellen (Stadsgebieden) Wet)

ЗМТ - Закон за мините и труда - (Mines and Works Act / Wet op Myne en Bedrywe)

ЗНФС - Закон за националността и флагите в Съюза (Union Nationality and Flag Act / Unie Nasionaliteit en Vlaewet)

ЗП - Закон за заплатите (Wages act / Loonwet)

ЗПГЖ - Закон за право на глас на жените (Women's Enfranchisement Act / Vrouestemreg Wet)

ЗРТМН - Закон за регулиране труда на местното население (Native Labour Regulation Act / Naturellearbeid Regelingswet)

ЛС - Лига за спасение (Reddingsdaadbond - RDB)

ННП - Новообединена национална партия (Herenigde Nasionale Party - HNP)

НП – Национална партия (Nasionale Party - NP)

ООН – Организация на обединените нации (United Nations - UN)

ОП – Обединена партия (United Party / Verenigde Party)

РЮА – Република Южна Африка (Republic of South Africa / Republiek van Suid-Afrika / iRiphabhuliki yaseNingizimu Afrika)

ФАКО - Федерация на африканерските културни обединения (Federasie van Afrikaanse Kultuurverenigings - FAK)

ФНИ - Федерални народни инвестиции (Federale Volksbelegings - FVB)

ЧНП – Чиста национална партия (Gesuiwerde Nasionale Party - GNP)

ЮАНЖЗК - Южноафриканска национална животозастрахователна компания (Suid-Afrikaanse Nasionale Lewens Assuransie Maatskappy - SANLAM)

ЮАНТЗК - Южноафриканска национална тръстова и застрахователна компания (Suid-Afrikaanse Nasionale Trust en Assuransie Maatskappy - SANTAM)

ЮАС – Южноафрикански съюз (Union of South Africa / Unie van Suid-Afrika / Unie van Zuid-Afrika)

ЮП – Южноафриканска партия (South African Party / Suid-Afrikaanse Party - SAP)

Списък на използваните източници

Botha, M. C./Burger, J. F. (1940). *Grammar of Afrikaans*. 6th ed. Cape Town, Maskew Miller.

Broekman, J. H. (1942). *Taalverhoudingen in Zuid-Afrika*. Brugge, Wiek Op.

Clark, Nancy L./Worger, William H. (2016). *South Africa. The rise and fall of apartheid*. 3rd ed. London, New York, Routledge.

Coquerel, Paul (1992). *L'Afrique du Sud des Afrikaners*. Bruxelles, Editions Complexe.

Dante Barone Bullerjahn, Maximilian. DUAL COLONIALISM AND THE FORMATION OF THE NATIONAL STATE: THE SOUTH AFRICAN CASE. *Brazilian Journal of African Studies* 3 (5), 147–167.

Davenport, Rodney/Saunders, Christopher (2000). *South Africa. A Modern History*. 5th ed. London, Macmillan Press.

Daye, Russell (2004). *Political Forgiveness. Lessons from South Africa*. Maryknoll, Orbis Books.

Dubow, Saul (1995). *Scientific racism in modern South Africa*. Cambridge, Cambridge University Press.

Fairbridge, Dorothea (1954). *A History of South Africa*. London, Oxford University Press.

Fernandes, Monica Gameiro (2015). The transnational factor: The beginnings of South Africa's women's movement. *New Contree* (73), 181–198.

Frueh, Jamie (2003). *Political Identity and Social Change. The Remaking of the South African Social Order*. Albany, State University of New York Press.

Gervais-Lambony, Philippe (2013). *L'Afrique du Sud et les États voisins*. Paris, Armand Colin.

Giliomee, Hermann (2004). *Die Afrikaners. 'n Biografie*. Kaapstad, Tafelberg.

Giliomee, Hermann/Mbenga, Bernard (2007). *Nuwe Geskiedenis van Suid-Afrika*. Kaapstad, Tafelberg.

Goldberg, Melvin (1985). The Nature of Afrikaner Nationalism. *The Journal of Modern African Studies* 23 (1), 125–131.

Haski, Pierre (1987). *L'AFRIQUE BLANCHE. HISTOIRE ET ENJEUX DE L'APARTHEID*. Paris, ÉDITIONS DU SEUIL.

Jordaan, Charline/Ukpere, Wilfred I. (2011). South African Industrial Conciliation Act of 1924 and current Affirmative Action: An analysis of labour economic history. *African Journal of Business Management* 5 (4), 1093–1101.

Kramer, Jutta (2001). *Apartheid und Verfassung. Der Staatsrecht als Instrument der Rassentrennung und ihrer Überwindung in Südafrika*. Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft.

Lafargue, François (2005). *Géopolitique de l'Afrique du Sud*. Bruxelles, Éditions Complexe.

Landis, Elizabeth S. (1957). Apartheid Legislation. *Africa Today* 4 (6), 45–48.

Landis, Elizabeth S. (1961). South African Apartheid Legislation I: Fundamental Structure. *The Yale Law Journal* 71 (1), 1–52.

Lugan, Bernard (2010). *Histoire de l'Afrique du Sud. Des origines à nos jours*. Paris, Ellipses.

Mulholland, Rosemary (1997). *South Africa 1948 - 1994*. Cambridge, Cambridge University Press.

Murray, B. K./Stadler, A. W. (1991). From the Pact to the Advent of Apartheid 1924-1948. In: Trehwella Cameron/S. B. Spies (Eds.). *A New Illustrated*

History of South Africa. 2nd ed. Johannesburg/Cape Town, Southern Book Publishers; Human & Rousseau, 248–260.

Nattrass, Gail (2018). A short history of South Africa. London, Biteback Publishing.

Pabst, Martin (2008). Südafrika. München, C.H. Beck.

Pillay, Kathryn (2019). Indian Identity in South Africa. In: Steven Ratuva (Ed.). The Palgrave Handbook of Ethnicity. Singapore, Palgrave Macmillan, 77–92.

Preston, Antony (1995). Geïllustreerde geschiedenis van Zuid-Afrika. Alphen aan den Rijn, Atrium.

Ross, Robert (2008). A Concise History of South Africa. 2nd ed. Cambridge, Cambridge University Press.

Serton P. (1955). Zuid-Afrika. Land van goede hoop. Meppel, J.A. Boom & Zoon.

Shillington, Kevin (2012). History of Africa. 3rd ed. Palgrave Macmillan.

Smilkov, Kaloyan K. (2007). The Religious Sense. Knowledge about Religion in Post-Modern Science. Public Administration, National and International Studies 10 (2).

Speitkamp, Winfried (2009). Kleine Geschichte Afrikas. 2nd ed. Stuttgart, Reclam.

Spies, S. B. (1991). Unity and Disunity, 1910-1924. In: Trehwella Cameron/S. B. Spies (Eds.). A New Illustrated History of South Africa. 2nd ed. Johannesburg/Cape Town, Southern Book Publishers; Human & Rousseau, 231–248.

Stadler, A. W. (1991). The period 1939 to 1948. In: Trehwella Cameron/S. B. Spies (Eds.). A New Illustrated History of South Africa. 2nd ed.

Johannesburg/Cape Town, Southern Book Publishers; Human & Rousseau, 260–270.

Stapleton, Timothy (2010). *A Military History of South Africa. From the Dutch-Khoi Wars to the End of Apartheid*. Santa Barbara, CA, Praeger.

Theal, George McCall (1897). *Geschiedenis van Zuid-Afrika*. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff.

Welsh, Frank (2000). *A History of South Africa*. London, HarperCollinsPublishers.

Worden, Nigel (2012). *The Making of Modern South Africa. Conquest, Apartheid, Democracy*. 5th ed. Chichester, Wiley-Blackwell.

Żukowski, Arkadiusz (2016). THE UNION OF SOUTH AFRICA TOWARDS THE OUTBREAK OF THE SECOND WORLD WAR. *Politeja* 3 (42), 17–32.